

kritiikki
uutissyöte
totuudenjälkeinen aika
musta tuntuu
totuus

Kari Raivio
NÄYTÖN
PAIKKA

Tutkimustiedon
käyttö
ja väärinkäyttö

alhe

popul.

Gaudeamus

Copyright © 2019 & 2020 Kirjoittaja & Gaudeamus

2. painos

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Pekka Krankka

KL 30, 16.8 • UDK 3, 001

ISBN 978-952-345-123-0

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2020

SISÄLLYS

1. TUTKIMUSTIEDON IHANUUS JA KURJUUS	
Tiede muuttaa yhteiskuntaa	11
Tieto ja valta.	17
Tieteen läpimurrot – verettömät vallankumoukset	22
Tiedonhankinnan monet konstit	29
Tiedon epävarmuuden kirous.	40
Tärkeä, turha vai väärä tutkimustulos?	45
2. PÄÄTÖKSENTEON SIETÄMÄTÖN KEVEYS	
Kaikki olemme päättäjiä	53
Mihin päätöksemme perustuvat?	55
Näyttöön perustuva päätös – mistä näyttö?	62
Voiko asiantuntijaan luottaa?	68
Ennusteet – asiantuntijuutta vai arvailua?	70
Mitä maallikko tekee tutkimustiedolla?	74
3. TUTKITTU TIETO YHTEISKUNNAN PÄÄTÖKSENTEOSSA	
Syteen tai saveen – poliitikko päättää.	78
Tiedeneuvonta kelpaa poliitikoille – ainakin hädän hetkellä	82
Tutkimustieto poliittisen prosessin pyörteissä	87
Tiedeneuvonta kansainvälisissä yhteisöissä	90
Maassa maan tavalla – kirjavat kansalliset neuvontakuviot	94
Tiedeneuvonta Suomessa.	97
Näyttö eduskunnan päätöksenteossa	102
Ministeriöt avainasemassa.	103
Tiedon tarjoajat ja tyrkyttäjät	108
Kiusallinen tutkimustieto – tutkijan suu tukkoon	114
Tiedediplomatia – pehmeää vaikuttamista	115

4. NÄYTTÖÖN PERUSTUVA LÄÄKETIEDE	
Maailman vanhin ammatti?	121
Lääketieteen tutkimustiedon hyökyaalto	123
Näyttöön perustuvan lääketieteen esiinmarssi	124
Kuinka luotettavaa on lääketieteellinen tutkimustieto?	125
Kuinka Käypä hoito -suositukset syntyvät?	130
Parantaako tutkimusnäyttö hoidon tuloksellisuutta?	134
Koeputkesta potilashoittoon – pitkä ja vaikea taival	138
5. OIKEUSSALI – NÄYTTÖÖN PERUSTUVAN PÄÄTÖKSENTEON PYHÄTTÖ?	
Minkälaista tiedettä oikeuslaitos kaipaa?	147
Voiko silmiin ja korviin luottaa?	148
Puhuuko todistaja totta?	150
Sormenjäljet – langettava todiste?	154
DNA – vuorenvarma tunnistusmenetelmä?	158
6. ILMASTONMUUTOS – MILLOIN TUTKIMUSTIETO RIITTÄÄ?	
Ympäristötieto lisää tuskaa	163
IPCC – megaluokan vertaisarviointi	172
Faktat, joita ei voida kiistää	175
Ennusteet ja skenaariot – epävarmuuden ja kiistojen kohde	178
Antroposeeni – ihmisen maailmankausi?	181
7. TIEDOTUSVÄLINEET JA TIEDE	
Mitä ne taas ovat keksineet?	183
Tiedeuutiset – skuuppi vai harhalaukaus?	185
Tasapuolisuusharha	190
Totuuden jälkeinen aika ja valeutiset	192
8. TUTKIMUSTIEDON VÄÄRINKÄYTTÖ	
Päätöksenteon ristiriitaiset motiivit	202
Usko vastaan tiede	205
Salaliittoteoriat	208
Vastarannan kiisket – skeptikot ja denialistit	210
Lobbarit – valikoidun tutkimustiedon suurkuluttajat	221
Katapultista ydinpommiin – tiede joukkotuhon tuojana	224
Kemia kylvää kuolemaa	228

9. TIETEELLINEN VILPPI	
Kun hyvät käytännöt pettävät	232
Sepittäminen (fabrikaatio)	237
Vääristely (falsifikaatio)	239
Tekstivarkaus (plagiointi)	243
Ideoiden tai tulosten anastaminen (misappropriaatio)	245
10. TIEDE TULEVAISUUDEN YHTEISKUNNASSA – TULEEKO RENGISTÄ ISÄNTÄ?	
Tiede ja tulevaisuus – faktaa ja fiktiota	248
Riittääkö maalaisjärki?	252
Vai voittaako tekoäly?	255
LOPUKSI	260
VIITTEET	262
KUVIEN LÄHTEET	268
KIRJALLISUUS	270
SUOSITELTAVAA SUOMENKIELISTÄ KIRJALLISUUTTA	282
KIITOKSET	284
KIRJOITTAJA	285

TIEDONJYVÄT

VARHAINEN INNOVAATIO – KALENTERI	12
PERUSTUTKIJA JA KEKSIJÄ – INNOVAATIOIDEN LUOJAT	18
TIETEELLINEN METODI – LUULOSTA TIETOOON MUTTA EI AINA TOIMEEN	32
NÄYTÖN VARMUUS – HALLITUSTENVÄLISEN ILMASTONMUUTOS- PANEELIN (IPCC) LUOKITTELU	46
PÄÄHÄNPISTOT, NYRKKISÄÄNNÖT JA AJATTELUN VAIKEUS	56
ÄLYN VÄLÄHDYS – HEUREKA!	58
PÄRSTÄKERROIN RATKAISEE – JO LAPSUUDESSA	64
VUOSISADAN INNOVAATIO	77
NAINEN JA POHJOISESTA	106

AJATUSPAJAT SUOMESSA	111
KAKSI TIEDEDIPLOMATIAN VOIMAHAHMOA	118
LUMEKIRURGIA	127
KUINKA NÄYTÖN LUOTETTAVUUS MÄÄRITELLÄÄN KÄYPÄ HOITO -PROJEKTISSA?	132
LUPAAVA LÄPIMURTO JÄÄ HAAVEEKSI	139
KAROLIINISEN INSTITUUTIN MURHEENKRYYNI – PAOLO MACCHIARINI	145
LISBET PALME – EPÄLUOTETTAVA SILMINNÄKIJÄ?	152
O. J. SIMPSON – PÄÄSIKÖ MURHAAJA PÄLKÄHÄSTÄ?	161
MUUTTUVU MAAPALLO	166
KANSAA VEDETÄÄN NENÄSTÄ – PINOKKION NENÄ VENYY!	198
CARL ÖHMAN – TOHTORIN KADONNEET DOKUMENTIT	240